

БОРЯНА ПИРЬОВА: БИОЛОГИЧНА ПСИХОЛОГИЯ

СОФИЯ, ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ, 2000

„Биологичната психология“ на професор Боряна Пирьова е първото цялостно съчинение, обнародвано у нас, посветено на биологичните аспекти на психологията. В него авторът разглежда детайлно връзката на психичните процеси с биологичните аспекти на личността. Обект на особено внимание естествено е неразривната свързаност на психиката с мозъка. Б. Пирьова отива обаче по-далеч. Тя търси връзката на психичните явления с целия организъм, като в тази посока изнася на преден план свързаността им с ендокринната система и генетичната им препрограмираност.

От богатото съдържание на книгата тук биха могли да бъдат маркирани само отделни моменти.

С широк набор от ясни и прегледни схеми е представена макроструктурата на главния мозък, на кората и подкорияето. Акцент е поставен върху онези негови елементи, които в по-нататъшното изложение се използват, за да се покаже връзката на определени мозъчни структури с дадени психични функции, т.е. да ползват невropsихологичния анализ.

Приведени са също данни за микроструктурата на нервната система като особено внимание е отделено на синаптичните връзки и на медиаторите, чрез които тя функционира. Това дава възможност на автора по-късно да поясни основни принципи на съвременната психофармакология, а също и на лекарствената /респ. токсикоманната/ зависимост.

Наред с данните за отношението на психичните процеси към соматичния аспект на личността и по-специално към мозъка /за „вътрешната психофизика“ на Фехнер/ полагащо се място е отделено и на приемането и преработването на информацията чрез сетивните органи /на „външната психофизика“ на Фехнер/. Като представя разнообразието от механизмите, чрез които нервната система отразява обектите на околния свят, Б. Пирьова дава възможност на читателя да добие представа за начина, по който възникват нюансираните образи на богатото човешко възприятие.

Особено внимание е отделено не само на класическите, но и на най-съвременните методи за изследване на нервната система. Посочена е съществуващата днес възможност за пълвеждане в нервната клетка на радиоактивно белязани аминокиселини, на радиоактивна 2-дезоксиглюкоза и на радиоактивно маркирани моноклонални антитела. Това са радиациохимични методи на изследване, чрез които, от една страна се проследява пътя на белязаните вещества в невроните, а от друга, се получават сведения за активността на отделните неврални структури.

Приведени са също данни за компютърна томография, ядрено-магнитен резонанс и позитронно-емисионна томография – методи, които направили истинска революция в последните години относно възможностите за визуализация на структурите на нервната система и за изследването на тяхното функционално състояние.

Като метод за проучването на функциите на нервната система са посочени също болестите на мозъка, особено когато болестните процеси са с огнищен характер. От голяма полза е също получената информация от електрично дразнене на мозъка при съвременни неврохирургични интервенции.

Отношението между дейността на определени мозъчни структури и дадени психични функции е разгледано в книгата в широк план. За илюстрация тук ще бъдат посочени кратки данни за невропсихологичния анализ на езиковите функции, паметта и емоциите.

По отношение на езиковите функции се изтъква тяхната връзка със сложна функционална система на мозъка, „ядро“ на която са класическите зони на Брока и на Вернике, с богати връзки с другите части на мозъка. Несъмнен интерес представляват модерни изследвания на тази функционална система с позитронна емисионна томография. Те визуализират например активирането на зоната на Вернике при търсене на рими, на части от чепните дялове при изскване от лицето, с което се експериментира, да определи функцията на назовавания предмет и т. н.

Относно „локализацията“ на паметта Б. Пирьова с основание посочва, че „никоя област на мозъка не може да бъде изключена от този процес“ (стр. 230). При ясно разграничаване на краткотрайната от дълготрайната памет се изтъква значението на структурите на лимбичната система (хипокампи, мамиларни телца) за създаване на дълготрайна паметова следа. Посочва се значението на Корсаковия синдром за изясняване на невропсихопатологията на дълготрайната памет.

Обобщавайки данни от опити при животни и от клинични наблюдения, Б. Пирьова анализира функциите на мозъчните структури, участващи в разгръщането на емоционалните реакции. Посочват се пристъпите на ярост при декортикрани кучета; синдромът на Клувер-Бюси при увреда на слепоочния коров дял, отпадането на страхови реакции при лезии на амигдалата. Дава се информация също за опитите на Олзе с удоволствено самовъзбуждане при електрическо дразнене на части от лимбичната система. Внимание е отделено и на опитите с животни на Хес за предизвикване на бурни емоционални реакции при електрическо дразнене на хипоталамичната област – опити, които този бележит немски неврохирург по-късно дублира с експерименти при хора по време на мозъчни операции, които при електрическото дразнене в предните и задни части на хипоталамуса са довеждали до преходни маниоподобни и депресивноподобни явления.

Ще се задоволя с казаното дотук, тъй като смятам, че то дава ясна представа за задълбочения начин, по който в книгата се третираат проблемите на биологичната психология. Ще добавя, че трудът е написан ясно, на достъпен език, с прецизна терминология, като терминологичният речник в края на книгата още веднъж определя съдържанието на понятията. В цялото изложение личи широка литературна осведоменост.

Изтъквайки тези несъмнени достойнства на труда, в порядъка на критика ще отбележа, че по моя преценка той би спечелил, ако в него бяхо приведени повече данни от учението за висшата нервна дейност. Чрез тях главата за мисленето и речта например би могла да бъде значително обогатена.

Книгата „Биологична психология“ на професор Боряна Пирьова поднася на читателя съвременно, широкообхватно и компетентно изложение на проблемите от различните области на психологията.

Предназначена пряко за студентите по психология от Нов български университет тя може да ползва много по-широк кръг читатели.

Една сполука за българската психология е фактът, че един от най-ерудирваните наши физиолози, какъвто несъмнено е професор Боряна Пирьова, в последните години е насочил своите творчески усилия към проблемите на психологията.

Проф. Коста Заимов